

Práce se vzpomínkami:

Pelle Mose Hansen, magisterský student na katedře Historie a společenských věd, Jihodánská univerzita v Odense.

„Paměť je pravdou, vzpomínka lží“¹, tak zněl v roce 2010 nadpis článku v jednom čísle deníku *Kristeligt Dagblad*. Text byl vystavěn na rozhovoru se spisovatelem Larsem Saabye Christensenem. Výše uvedené tvrzení pochází právě od něj. Jde o provokativní výrok, jenž je pravdivý jen z poloviny. Vzpomínky bývají totiž jen zřídka lží. Jsou to spíše osobní zážitky z minulosti, které se postupně proměňují a přizpůsobují dané situaci, ve které se vzpomínka vyvolá. Ve chvíli, kdy se vzpomínka člověku vybaví, dochází k rekonstrukci skutečnosti. Případné mezery v ní se vyplní obecnými znalostmi dotyčného o okolním světě.

Co se z paměti vyvolá, závisí na tom, jak se vzpomínka uložila v danou chvíli prožité situace. Co se uloží, závisí na výchově, prostředí, věku apod. Stejně tak ale i na způsobu dotazování druhých, očekávání okolního světa, na osobním morálním kompasu při vybavování vzpomínky a tak dále. Vzpomínka se mění často nevědomě, a jakmile se jednou promění, zůstane už takto uložená, a je tudíž velice těžké vyvolat její původní podobu. Jestliže je vzpomínka jednou změněná, zůstane změněná natrvalo. Traumatické vzpomínky jsou oproti tomu zasutými ‚kapsami minulosti‘, u nichž se prožité situace téměř nikdy nemění ani nepřizpůsobují současnosti, tedy po tu dobu, pokud se vzpomínka jako traumatická vnímá. Tyto traumatické vzpomínky jedince uvězní v minulosti a nutí je situaci prožívat znovu a znovu v přesně takové podobě, jak ji tehdy prožil. Traumatické vzpomínky se tudíž dají považovat za skutečný průběh událostí, jež dotyčný zažil.

Historie paměti, nebo jinými slovy orální historie, je v rámci historických věd relativně novým oborem, jenž se v posledních letech stále více prosazuje. Vzpomínky mohou zahrnovat vše od ego-dokumentů (písemných pramenů osobní povahy) jakými jsou deníky, autobiografie apod. až k pomníkům padlých vojáků. Odtud plyne jistá výhoda rozlišování mezi vzpomínkami jednotlivců a těmi kolektivními. Vzpomínky mohou být také maginární a imaginární. Pierre Nora ve svém průkopnickém díle *Les Lieux de mémoire* psal například o vymyšlených společenstvích ve francouzské historii, které měly představovat součást kolektivní paměti.

Při práci se vzpomínkami jednotlivců lze míru jejich pravdivosti zkontrolovat pomocí srovnání s vyprávěním jiných osob nebo s jejich nahrávkami či dokumenty a dalšími záznamy zkoumaných zážitků. Podobně se dají srovnat například deníkové záznamy s případnými pozdějšími vzpomínkami na tu samou situaci. V tomto případě je třeba se zaměřit na podobnosti a rozdíly různých podání daných vzpomínek – takto je možné danou situaci zanalyzovat.

V případě práce se vzpomínkami s přeživšími Holocaustu doporučuji nahlédnout do následující literatury:

- Daniel Levy og Nathan Sznajder: *Memory Unbound: The Holocaust and the Formation of Cosmopolitan Memory*. (2002)
- Lawrence Langer: *Holocaust Testimonies: The Ruins of Memory* (1991)
- Robert N. Kraft: *Memory perceived: recalling the holocaust*. (2002)

¹ Lars Saabye Christensen, <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kultur/hukommelse-er-sandhed-erindring-er-l%C3%B8gn>

Pokud vás zajímá, jak vzpomínky a paměť fungují, lze doporučit tato díla:

- Dorthe Berntsen: *Erindring – Tænkerpauser /Vzpomínka – Chvilky k zamyšlení/ 15.* (2014)
- Jonathan K. Foster: *Memory – A very Short introduction.* (2009)
- Peter A. Levine: *Traume og hukommelse /Trauma a paměť/.* (2017)